

Аграрний ринок та його інфраструктура

УДК 338.43:631.115.8

В.В. Зіновчук
д.е.н., професор
Л.В. Тарасович
к.е.н.

Житомирський національний агроєкологічний університет

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОБСЛУГОВУЮЧОЇ КООПЕРАЦІЇ У СФЕРІ АГРОХІМІЧНОГО СЕРВІСУ

Досліджено основні проблеми ринкової адаптації сфери агрохімічного сервісу. Доведено необхідність та обґрунтовано організаційно-економічні аспекти формування міжрайонних спеціалізованих сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів з надання агрохімічних послуг сільськогосподарським товаровиробникам Житомирської області. Визначено переваги та перспективи розвитку кооперативної форми організації агробізнесу для суб'єктів агрохімічного сервісу.

Постановка проблеми

Трансформаційні перетворення в аграрному секторі економіки обумовили істотні зміни у сфері матеріально-технічного забезпечення сільського господарства і, зокрема, важливої його складової – агрохімічного сервісу. Недосконалі регулятивні інструменти приватизації агрохімічної служби порушили цілісність та прозорість механізму взаємовідносин сільськогосподарських товаровиробників та обслуговуючих агрохімічних підприємств. Це, в свою чергу, негативно позначилося на ефективності їх господарювання. Через неналежний рівень агрохімічного обслуговування аграрного виробництва звужено потенціал розвитку суб'єктів суміжних сфер агробізнесу. В зазначених умовах необхідним є удосконалення організаційно-економічних взаємовідносин між господарюючими суб'єктами на ринку агрохімічних послуг, що є одним з основних інструментів зміцнення конкурентних позицій як сільськогосподарських товаровиробників, так і обслуговуючих агрохімічних підприємств у контексті раціонального використання їх матеріальних, технічних, трудових та фінансових ресурсів. Зазначене сприятиме їх адаптації та успішному функціонуванню в мінливому ринковому середовищі.

Аналіз останніх досліджень та постановка завдання

Теоретико-методологічні аспекти становлення і розвитку кооперативних відносин у сфері АПК є предметом дослідження О. Карасика, О. Крисального, М. Маліка, Л. Молдаван, В. Моссаковського, П. Саблука, В. Юрчишина та ін. [4, 5, 7]. Важливий внесок у сучасну теорію та практику розвитку обслугової кооперації у сфері матеріально-технічного забезпечення сільського господарства зробили Т. Апостолова, С. Березюк, В. Клочан, Г. Підлісецький, Г. Черевко,

© В.В. Зіновчук, Л.В. Тарасович

О. Школьний та ін. [3, 12]. Проте недостатньо дослідженими й наразі досить актуальними залишаються питання розвитку обслуговуючої кооперації у сфері агрохімічного обслуговування сільськогосподарських товаровиробників як однієї з найбільш важливих складових виробничої інфраструктури аграрного бізнесу. Це зумовило необхідність проведення окремого дослідження.

Об'єкт та методика дослідження

Об'єктом дослідження є процес розвитку організаційно-економічних взаємовідносин суб'єктів агрохімічного сервісу Житомирської області. Теоретичною та методологічною основою дослідження є діалектичний метод пізнання та системний підхід до вивчення економіко-організаційних аспектів розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації. У процесі написання статті використано такі наукові методи: *монографічний* – для вивчення практичних аспектів ринкової трансформації підприємств агрохімічного сервісу; *аналізу та синтезу* – при ідентифікації проблем розвитку сфери агрохімічного сервісу та визначенні шляхів їх вирішення; *статистико-економічний* – для оцінки рівня використання агрохімічних послуг сільськогосподарськими товаровиробниками, а також при дослідженні тенденцій розвитку агрохімічних формувань Житомирської області; *лінійного програмування* – для визначення зон обслуговування агрохімічними сервісними структурами при формуванні кооперативів.

Результати досліджень

Дослідження тенденцій розвитку районних агрохімічних сервісних структур Житомирської області вказує на те, що вони сьогодні не мають належного впливу на ринку агрохімічних засобів та послуг через дію на ньому посередницьких комерційних організацій. Про це свідчить скорочення обсягів послуг, наданих за період 2004–2008 рр., на 29 % та отримання вдвічі більших збитків за цей же період часу [13, с. 105]. Через низку економічних негараздів переважній більшості агрохімічних підприємств не вдалося адаптуватися до роботи в умовах ринку, що призвело до зміни напряму господарської діяльності або ж взагалі її припинення. Ті з них, що продовжують функціонувати, є переважно акціонерними товариствами. Поряд з основною, вони займаються не властивою для них діяльністю. Зокрема, майже всі агрохімічні структури області орендують землі для вирощування сільгоспкультур, надають транспортні послуги, послуги з обробітку ґрунту, технічні послуги щодо ремонту техніки та обладнання, здають в оренду комерційним структурам наявні основні засоби (переважно складські приміщення), які в більшості випадків використовують не за цільовим призначенням. Як результат, основні фонди агрохімічних підприємств вибувають з обігу не за прямим призначенням, а їх відновлення та переоснащення практично не здійснюється [14, с. 58–61].

Свого часу система “Сільгоспхімія” мала пріоритетне місце в агрохімічному обслуговуванні сільськогосподарського виробництва. Проте її відродження у колишньому вигляді наразі є неможливим. Утім вкрай необхідними є

формування спеціалізованих підприємств агрохімічного сервісу, які змогли б відновити повноцінну систему агрохімічного обслуговування, забезпечити належний її рівень, працювати на принципово нових, ринково спрямованих засадах та зберегти матеріально-технічну базу й спеціалістів агрохімічної служби. Звичайно, за ринкових умов усі без винятку суб'єкти господарювання гіпотетично поставлені в однакові умови та мають абсолютне право вільного вибору напрямів та видів діяльності, що діють у межах закону. Так, сьогодні виробники аграрної продукції та сервісні агрохімічні організації мають можливість самостійно обирати напрями господарювання та співпраці у сфері агробізнесу з урахуванням індивідуального економічного інтересу.

Однак, з огляду на економічну доцільність господарювання в сільському господарстві та спираючись на світовий досвід, вважаємо, що організація системи агрохімічного сервісу має здійснюватися з урахуванням інтеграційних підходів, які активно впроваджуються у ринково розвинених країнах світу [1, с. 80–86; 15, с. 220–222]. У контексті зазначеного вбачається, що інтеграція суб'єктів агрохімічного сервісу має відбуватися у напрямку створення агрохімічних організацій ринкового типу на основі кооперування. Такий підхід до вирішення зазначеної проблеми необхідний передусім для районних агрохімічних підприємств, адже через фінансову неплатоспроможність аграріїв як цільових споживачів їх послуг (звідси й низький попит на послуги) має місце неповна завантаженість їх виробничих потужностей, а ведення взаємовигідного бізнесу надасть можливість останнім відновити свої функції, але вже на кооперативних засадах.

Чинне законодавство містить ґрунтовні інституційні засади регулювання та сприяння розвитку кооперативної форми господарювання на селі. Вони представлені Законом України “Про сільськогосподарську кооперацію”, Указами Президента України “Про заходи щодо розвитку кооперативного руху та посилення його ролі в реформуванні економіки України на ринкових засадах”, “Про заходи щодо прискорення розвитку аграрного ринку”; розпорядженням Кабінету Міністрів України “Про схвалення Концепції Державної цільової програми підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 року” та іншими нормативним документами [8–11].

Як показали дослідження, в Житомирській області немає жодного кооперативу, який би спеціалізувався на агрохімічному обслуговуванні. Разом з тим, на основі проведеного соціологічного опитування встановлено, що сільськогосподарські товаровиробники області все ж практикують здійснення окремих бізнес-операцій з агрохімічного обслуговування через кооперативні об'єднання (в основному багатофункціональні кооперативи). Однак їх частка із загальної сукупності респондентів становить лише 1,3 %. Водночас керівники та спеціалісти сільськогосподарських підприємств, які були опитані, наголошують на необхідності створення спеціалізованих кооперативів з агрохімічного обслуговування. Враховуючи зазначене, вважаємо доцільним створення спеціалізованих “Агрохімічних сервісних центрів” зі статусом сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів (СОК), які можуть стати

засобом протидії монопольним тенденціям у сфері агрохімічного постачання та обслуговування. Важливим завданням таких організаційно-правових структур буде протистояння безконтрольному розповсюдженню непродуктивного торговельно-посередницького бізнесу, що “знекровлює” сільське господарство, сприяючи відтоку фінансових ресурсів з агропромислового виробництва.

Вважаємо, що засновниками таких кооперативів мають стати районні агрохімічні підприємства, що пояснюється наявністю потужної матеріально-технічної бази (особливо складського господарства), а також кваліфікованих спеціалістів, які мають навички роботи в цій сфері. Отже, пропонується СОК “Агрохімічний сервісний центр” – це об’єднання сільськогосподарських товаровиробників та підприємств агрохімічного сервісу з метою здійснення науково обґрунтованого агрохімічного обслуговування сільськогосподарського виробництва. Організаційно-функціональну структуру кооперативу зображено на рисунку 1.

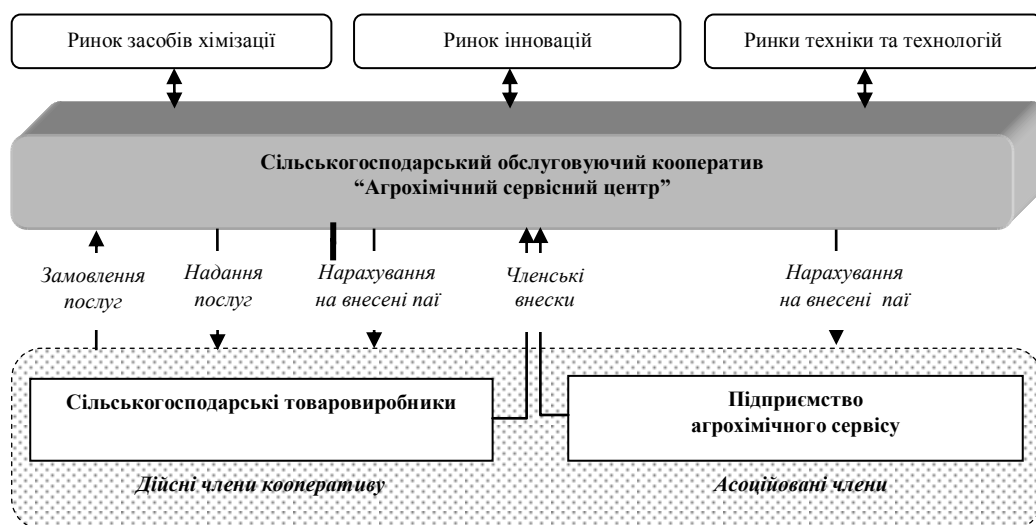

Рис. 1. Організаційно-функціональна структура СОК “Агрохімічний сервісний центр”

Джерело: власні дослідження.

У структурі кооперативу передбачено створення інформаційно-консультативного центру, служби екологічного моніторингу, маркетингового відділу, агрохімічної лабораторії, відділу фасування засобів хімізації. Основними видами діяльності будуть: постачання засобів хімізації прийнятної якості за гуртовими цінами, їх фасування; обстеження ґрунтів господарств-замовників з метою визначення оптимальної потреби ґрунту певної зони в елементах живлення для отримання запланованого урожаю; перевезення та внесення мінеральних і органічних добрив, вапнування та гіпсування ґрунтів; купівля та забезпечення господарств-членів спеціалізованою технікою і обладнанням;

дослідження ринку агрохімічних засобів; розробка бізнес-планів використання засобів хімізації; інформаційно-консультативні послуги; контроль над дотримання членами кооперативу правил використання засобів хімізації та протіканням виробничих процесів з метою мінімізації негативного впливу їх застосування власне на сільськогосподарське виробництво та навколишнє середовище.

Враховуючи вимоги швидкоплинного сучасного інформаційного середовища, виникає необхідність у наданні консультаційних послуг для виробників сільськогосподарської продукції. Важливого значення набуває створення інформаційно-консультативних центрів саме в СОК “Агрохімічний сервісний центр”, адже на ринку постійно з’являються нові високоефективні агрохімічні засоби, а виробники аграрної продукції не володіють достатньою інформацією про них і не зовсім правильно застосовують їх на практиці, що в підсумку може призвести не тільки до погіршення якості продукції, а й до негативного впливу на здоров’я людини та довкілля. Водночас сільгоспвиробники (через необізнаність) часто купують фальсифіковані препарати та підробки. Необхідним також є отримання інформації щодо такого питання, як вапнування ґрунтів та застосування екологічно безпечних препаратів. Вважаємо, що цей аспект є необхідним для ефективного агрохімічного обслуговування, а консультативна діяльність повинна зайняти провідне місце серед послуг сервісних формувань.

Ключовим завданням хімізації є оптимальне забезпечення рослин необхідними елементами живлення без шкоди навколишньому середовищу. Саме тому також вбачається необхідним створення служби екологічного моніторингу. Ця служба контролюватиме чітко дотримання членами кооперативу інструкцій з використання агрохімічних засобів та інших виробничо-технологічних процесів.

Членами СОК “Агрохімічний сервісний центр” можуть бути сільськогосподарські товаровиробники, виробнича діяльність яких пов’язана безпосередньо з вирощуванням сільськогосподарських культур, незалежно від їх організаційно-правового статусу, розміру господарства та місцезнаходження. Вони мають визнавати статут кооперативу, користуватися його послугами, брати участь у господарській діяльності та виконувати фінансові зобов’язання. Асоційованими членами можуть стати будь-які фізичні чи юридичні особи, які не займаються сільгоспвиробництвом, але матимуть бажання вкласти свій капітал у формування кооперативу.

З урахуванням того, що сьогодні на ринку агрохімічних послуг Житомирської області продовжує свою діяльність обмежена кількість районних підприємств агрохімічного сервісу, а саме – 6, а також враховуючи недоцільність формування таких кооперативів у кожному районі, пропонується їх створення на міжрайонному рівні. Разом з тим, коли мова йде про надання транспортних послуг, створення кооперативних об’єднань з великою зоною обслуговування також є необґрунтованим. Враховуючи ці обставини, в межах кожного кооперативу варто створити структурні підрозділи з надання механізаторських та

транспортних послуг. Це дозволить оптимізувати обсяги сільськогосподарського виробництва, використання техніки та обладнання.

Кооперативне об'єднання повинно передбачати оптимальний розподіл зон обслуговування. Без відповідного наукового обґрунтування неможливо чітко сказати, які саме райони має обслуговувати кожне із 6 підприємств, що нині функціонують. Як зазначалося раніше, одними з основних видів послуг, які надаватимуться кооперативом, будуть постачання та внесення засобів хімізації. Це означає, що для забезпечення максимального скорочення витрат членів об'єднання необхідною є мінімізація загальної відстані між пунктами складування добрив і засобів захисту, тобто підприємствами з агрохімічного обслуговування та окремими господарствами. Однак не можна ігнорувати значні розбіжності у площах посівів сільськогосподарських культур у сільськогосподарських підприємствах області, а тому і в необхідних обсягах засобів хімізації. Тому більш обґрунтованим вважається забезпечення мінімуму відстані між зазначеними членами обслуговуючого кооперативу з поправкою на фізичну масу мінеральних добрив. Це означає, що в процесі вибору районів обслуговування окремого агрохімічного підприємства слід орієнтуватися на мінімум зазначеної відстані, вираженої у тонно-кілометрах.

Для виділення найбільш прийнятної зони надання послуг кожним з агрохімічних підприємств Житомирської області пропонується скористатися традиційною транспортною задачею. Зважаючи на те, що кожне із зазначених підприємств може закуповувати і зберігати засоби хімізації у необхідному обсязі, в даному випадку має місце рівність сумарних потреб сумарним запасам ресурсів. Зазначене зумовлює доцільність використання транспортної задачі закритого типу [2, с. 121–122]. Змістовно задачу сформульовано таким чином: мінімізувати відстань перевезень (а отже, і витрати) засобів хімізації, а саме – мінеральних добрив, необхідних для нормального функціонування кооперативу, виражене у тонно-кілометрах:

$$Q(x) = \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m c_{ij} x_{ij} \Rightarrow \min ,$$

при обмеженнях:

$$\sum_{j=1}^m x_{ij} = a_i ;$$

$$x_{ij} \geq 0 \quad (i = \overline{1, n}; j = \overline{1, m}),$$

де I – множина сільськогосподарських підприємств-споживачів засобів хімізації;

J – множина агрохімічних підприємств-постачальників засобів хімізації;

x_{ij} – шуканий обсяг засобів хімізації, яким j -ий постачальник має забезпечити i -го споживача;

c_{ij} – відстань від j -го постачальника до i -го споживача;

a_i – потреба кожного i -го споживача в засобах хімізації.

Оскільки кількість сільгосп підприємств у Житомирській області є достатньо великою, в дослідженні пропонується враховувати приблизні відстані від підприємств агрохімічного сервісу до окремих районів області, а саме до їх географічних центрів. Встановлено, що оптимальний розподіл зон обслуговування кожним з агрохімічних підприємств передбачає формування 6 регіонів, які включають сусідні між собою райони (рис. 2).

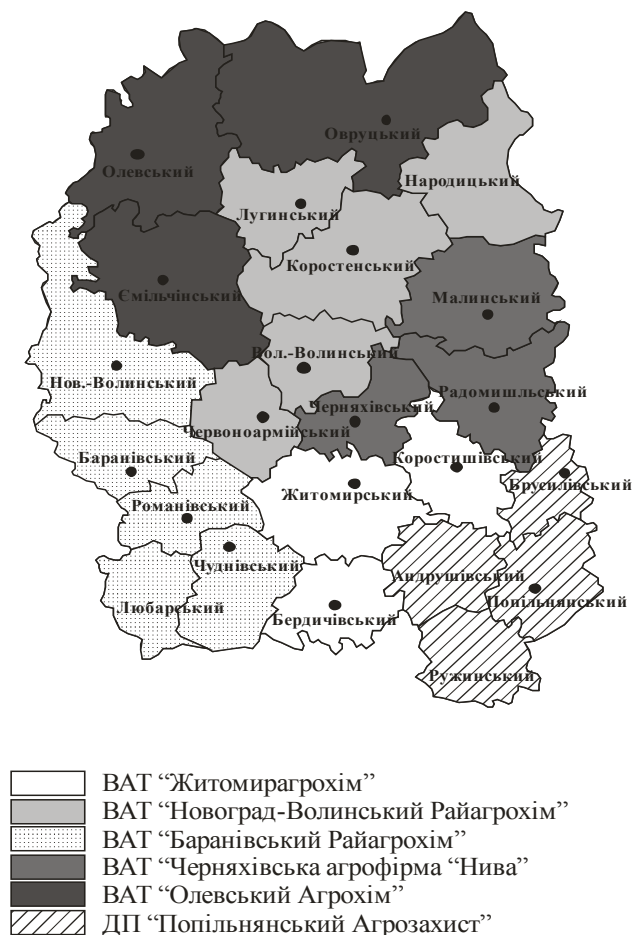

Рис. 2. Територіальний розподіл сільськогосподарських підприємств Житомирщини на зони обслуговування агрохімічними структурами при створенні кооперативів

Джерело: власні дослідження.

При цьому ВАТ «Житомирагрохім» доцільно забезпечувати постачання засобів хімізації в господарства Бердичівського, Житомирського та Коростишівського районів; ВАТ «Володарськ-Волинський «Райагрохім» – господарствам Народицького, Володарськ-Волинського, Коростенського, Лугинського, Червоноармійського районів; ВАТ «Баранівський Райагрохім» – господарствам Баранівського, Романівського, Любарського, Новоград-Волинського, Чуднівського районів; ВАТ «Черняхівська агрофірма «Нива» – господарствам Малинського, Радомишльського, Черняхівського районів; ВАТ «Олевський агрохім» – господарствам Ємільчинського, Овруцького, Олевського районів; ДП «Попільнянський Агрозахист» – господарствам Брусилівського, Попільнянського, Ружинського та Андрушівського районів.

Варто зазначити, що, згідно з результатами розв'язання транспортної задачі, найбільший оборот засобів хімізації матимуть ВАТ «Баранівський Райагрохім» та ДП «Попільнянський Агрозахист». Інші ж підприємства агрохімсервісу постачатимуть приблизно однакові обсяги добрив (табл. 1). Отже, для забезпечення максимально ефективної діяльності пропонувані СОК необхідною є концентрація групи сільськогосподарських підприємств – членів кооперативного об'єднання навколо окремого підприємства агрохімічного сервісу, що забезпечить мінімальні витрати на перевезення засобів хімізації, що, в свою чергу, сприятиме ефективному функціонуванню кооперативів.

Таблиця 1. Оптимальні обсяги постачання засобів хімізації (мінеральних добрив) агрохімічними підприємствами Житомирської області при створенні кооперативів

Підприємство	Обсяги постачання, тис. т
ВАТ «Житомирагрохім»	31,3
ВАТ «Володарськ-Волинський «Райагрохім»	34,2
ВАТ «Баранівський Райагрохім»	68,3
ВАТ «Черняхівська агрофірма «Нива»	24,3
ВАТ «Олевський агрохім»	28,0
ДП «Попільнянський Агрозахист»	76,0
Всього	262,1

Джерело: власні дослідження.

На основі розрахунку вартості агрохімічних послуг за різними джерелами їх отримання встановлено, що вартість окремих послуг СОК “Агрохімічний сервісний центр” передбачається у середньому на 6,8 % нижчою, ніж у сільськогосподарському підприємстві, та на 32,4 % – від вартості послуг, наданих районним агрохімічним формуванням (табл. 2). Зазначимо, що фактором, який має вплив на здешевлення послуг, є зниження вартості палива (за рахунок гуртових закупок) та мінімальний рівень рентабельності, який

забезпечить лише необхідний рівень простого відтворення кооперативу. Оскільки послуги надаватимуться за ціною, максимально наближеною до собівартості, створений у результаті кооперативної діяльності економічний результат розподілятиметься між його членами пропорційно обсягам постачання агрохімічних засобів та послуг у загальному обороті кооперативу.

Таблиця 2. Вартість окремих агрохімічних послуг за різними джерелами їх отримання

Вид послуги	Вартість послуги, грн / га			Здешевлення послуг СОК, порівняно з (%)	
	сільгосп- підпри- ємство	районне агрохімічн е підпри- ємство	СОК “Агрохіміч -ний сервісний центр”	сільгосп- підпри- ємством	районним агрохімічни м підпри- ємством
Внесення мінеральних добрив	15,65	21,60	13,96	-10,8	-35,4
Внесення органічних добрив	33,87	46,74	31,88	-5,9	-31,8
Внесення вапнякових матеріалів	79,13	109,20	74,17	-6,3	-32,1
Обприскування зернових культур	15,63	21,56	15,01	-4,0	-30,4
У середньому	–	–	–	-6,8	-32,4

Джерело: власні дослідження.

Перед тим, як прийняти рішення сформувати СОК «Агрохімічний сервісний центр», варто оцінити економічний ефект, який матимуть суб'єкти господарювання. Обчислення ефекту від створення кооперативу підтверджує факт необхідності кооперації у сфері агрохімічного сервісу в контексті відновлення рентабельності діяльності як сільськогосподарських підприємств, так і агрохімічних формувань. Логічним є припущення, що економічний ефект, який отримуватимуть члени кооперативу разом, має бути більшим за спільний кінцевий результат, який вони мали б за умов господарювання окремо один від одного. Такий ефект називається синергетичним [16, с. 11]. З огляду на це, як критерій оцінки ефективності створення СОК «Агрохімічний сервісний центр» слід використовувати показник синергетичного ефекту, який матиме місце в результаті виникнення синергій – додаткових переваг від об'єднання суб'єктів агрохімічних послуг і проявлятиметься як кількісні та якісні зміни (рис. 3).

Кооператив здійснюватиме постачання агрохімічних засобів сільськогосподарським товаровиробникам, тому кількість пайових внесків буде встановлюватися залежно від:

- 1) площі сільськогосподарських угідь господарства;
 - 2) обсягів необхідних агрохімічних засобів, що постачатимуться члену кооперативом;
 - 3) суми товарообігу між членом і кооперативом.
- У разі надання механізаторських послуг сума пайових внесків буде встановлюватися залежно від:
- 1) загальної сільськогосподарської площі господарства;
 - 2) площі ріллі;
 - 3) часу використання одиниці техніки;
 - 4) суми операцій між членом та кооперативом.

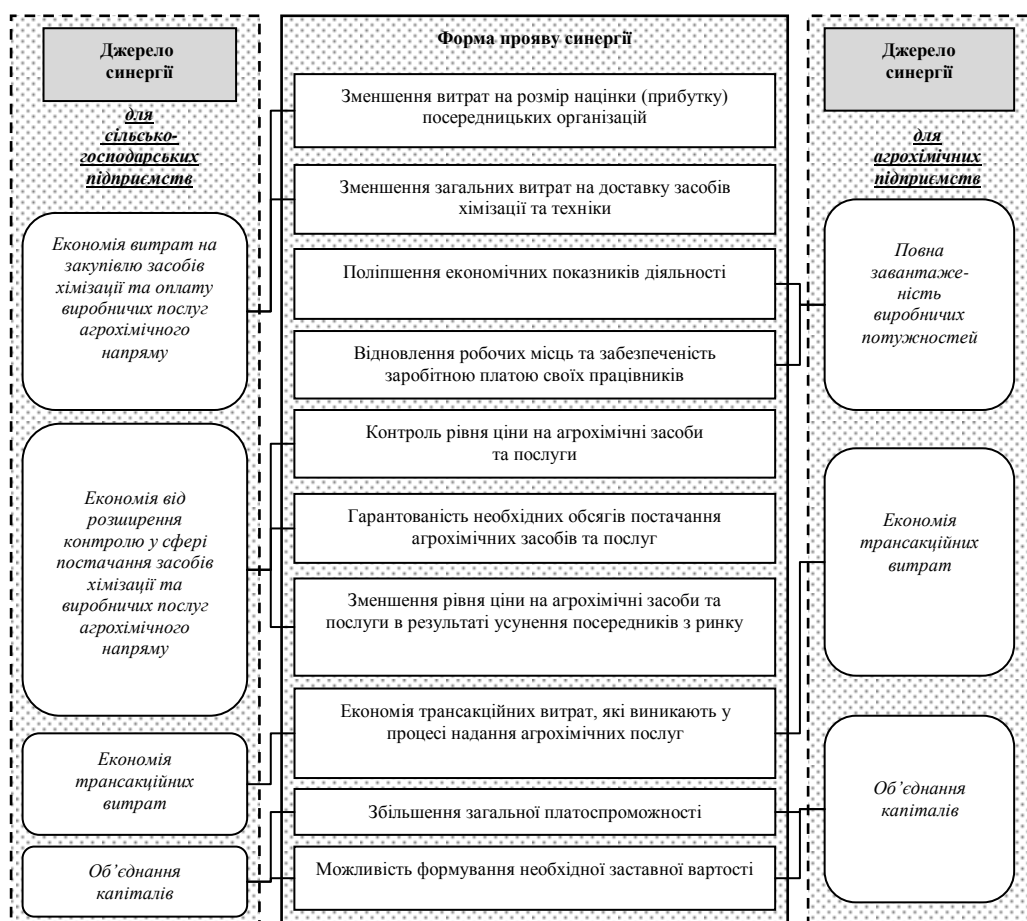

Рис. 3. Синергетичний ефект від організації агрохімічного сервісу на кооперативних засадах

Джерело: власні дослідження.

Розмір пайового внеску, таким чином, визначатиметься за принципом пропорційності до обсягів послуг, який реалізуватиметься через механізм поданих заявок. З цією метою його слід прив'язувати до одиниці кожного виду послуг шляхом використання, наприклад, розрахункових коефіцієнтів на 1 га внесення мінеральних добрив, органіки, засобів захисту рослин; на 1 т зберігання мінеральних добрив; на 1 т/км транспортних послуг тощо. Для асоційованих членів кооперативу встановлюватиметься довільний обсяг пайових внесків за умови, що частка всіх асоційованих членів у пайовому фонді кооперативу не перевищуватиме 50 %.

Перевагою таких кооперативів буде принцип неприбутковості, що дозволить займати стійку конкурентну позицію на ринку. За своєю природою діяльність СОК «Агрохімічний сервісний центр» буде логічним продовженням діяльності сільськогосподарських товаровиробників, адже кожен член кооперативу самостійно господарюватиме, а через кооператив виконуватиме тільки ті види діяльності (агрохімічні роботи, закупівлю необхідних агрохімічних засобів тощо), які вигідніше розподіляти з іншими членами кооперативу, ніж здійснювати одноосібно.

Основою фінансового забезпечення господарської діяльності кооперативу будуть членські внески (вступні – здійснюватимуться при вступі; пайові – здійснюватимуться поступово шляхом відрахування певного відсотка від вартості здійснених через кооператив бізнес-операцій (повертатимуться при виході членів з кооперативу); спеціальні – встановлюватимуться і використовуватимуться за рішенням загальних зборів).

Позитивними моментами створення таких формувань є те, що:

– отримання агрохімічних послуг на кооперативних засадах за прийнятними цінами надасть можливість сільськогосподарським виробникам відновити фінансову стійкість;

– організація кооперативного бізнесу сприятиме залученню фінансових та кредитних ресурсів у сферу сільськогосподарського виробництва;

– модель обслуговуючого кооперативу є легко відтворюваною, прозорою та має офіційний юридичний статус;

– обслуговуючий кооператив надаватиме послуги своїм членам, не маючи на меті отримання прибутку, у зв'язку з чим може мати певні податкові пільги;

– члени кооперативу братимуть участь в управлінні кооперативом на демократичних та законодавчо встановлених засадах.

Мотиваційні чинники щодо асоційованого членства власників обслуговуючих агрохімічних підприємств у створюваному кооперативі полягають у тому, що:

– зміна юридичного статусу агрохімічного підприємства з акціонерного на кооперативний забезпечує переваги його виробничих потужностей. Ця

обставина є важливою передумовою поліпшення економічних показників діяльності підприємства, що стане основою кооперативу;

– гарантовані замовлення на агрохімічні засоби та послуги нададуть можливість кооперативному підприємству, а отже, і його членам, у повному обсязі відновити робочі місця та забезпечити своїх працівників заробітною платою;

– згідно з чинним законодавством, до 20 % річного економічного результату кооперативу можна розподіляти між членами та асоційованими членами кооперативу на внесені ними паї до пайового фонду. Це означає, що власники агрохімічних структур, набуваючи статусу асоційованих членів кооперативу, матимуть більше шансів одержувати вигоду від своїх інвестицій;

– у разі ліквідації кооперативу асоційовані члени матимуть першочергове право на одержання свого майнового внеску та відповідних часток доходу.

Крім того, щоб зацікавити фізичних та юридичних осіб в асоційованому членстві, дійсні члени кооперативу можуть встановити для них більші нарахування на внесені паї, ніж собі. Однак слід зазначити, що трансформація акціонерного товариства в кооперативне об'єднання має і негативні моменти. Так, колишні учасники товариства втратять право на участь в управлінні кооперативом, оскільки вони не зможуть бути членами правління, спостережної ради чи ревізійної комісії. Асоційовані члени матимуть лише право дорадчого голосу на загальних зборах.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Організація агрохімічного обслуговування сільськогосподарського виробництва на кооперативних засадах вбачається доцільною у контексті отримання економічних вигод для обох суб'єктів цільового ринку – і сільськогосподарських товаровиробників, і агрохімічних підприємств. Такий підхід сприятиме відродженню вітчизняної системи агрохімічного сервісу на ринково орієнтованих засадах та забезпечить збереження матеріально-технічної бази і кваліфікованого персоналу агрохімічної служби. Звичайно, створення агрохімічних кооперативів не вирішить абсолютно всіх проблем, які є характерними для сучасної системи агрохімічного сервісу та сільського господарства в цілому, втім матиме суттєвий вплив на їх зменшення, що визначає перспективи подальших досліджень.

Література

1. *Зіновчук В.В.* Місце і роль кооперативів в агробізнесі країн Європейського Союзу / *В.В. Зіновчук* // *Економіка АПК*. – 2000. – № 2. – С. 80–86.
2. *Катренко А.В.* Дослідження операцій: підручник / *А.В. Катренко*. – 2-ге вид., стереотип. – Львів: Магнолія Плюс, 2005. – 549 с.

3. Клочан В.Ф. Ринкова трансформація системи агрохімічного обслуговування / В.Ф. Клочан, Т.В. Апостолова // Економіка АПК. – 2004. – № 7. – С. 21–24.
4. Малік М.Й. Проблемні питання розвитку кооперації та інтеграційних відносин в АПК / М.Й. Малік, Ю.Я. Лузан // Економіка АПК. – 2010. – № 3. – С. 3–9.
5. Молдован Л. Участь підприємств АПК у формуванні сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів (організаційно-правові та економічні засади) / Л. Молдован, О. Карасик. – К., 2001. – 45 с.
6. Мосіюк П.О. Аграрний сервіс у пореформеному сільськогосподарському виробництві / П.О. Мосіюк // Соціально-економічна модель постреформеного розвитку агропромислового виробництва в Україні: матеріали конгресу економістів-аграрників України. – К.: ІАЕ УАІН, 2000. – С. 327–329.
7. Основи сільськогосподарської обслуговуючої кооперації: навч. посіб. / В.В. Зіновчук, Л.В. Молдаван, В.Б. Моссаковський [та ін.]; за ред. В.В. Зіновчука. – К.: Вища освіта, 2001. – 464 с.
8. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 17 липня 1997 р. № 469/97 // Відомості ВР України. – 1997. – № 39.
9. Про заходи щодо розвитку кооперативного руху та посилення його ролі в реформуванні економіки України на ринкових засадах: Указ Президента України від 19 лютого 2000 р. № 1384 // Урядовий кур'єр. – 2001. – 24 січня.
10. Про заходи щодо прискорення розвитку аграрного ринку: Указ Президента України від 8 серпня 2002 р. № 694 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 32.
11. Про схвалення Концепції Державної цільової програми підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 року: розпорядження КМУ від 11.02.2009 р. № 184-р // Офіційний вісник України. – 2009. – № 14. – С. 444.
12. Підлісецький Г.М. Матеріально-технічна база аграрного виробництва: стан та проблеми відтворення / Г.М. Підлісецький, В.Л. Товстопят, А.В. Бурилко // Агроінком. – 2008. – № 5–6. – С. 34–39.
13. Тарасович Л.В. Агрохімічний сервіс: реалії та перспективи розвитку в ринкових умовах господарювання / Л.В. Тарасович // Тези XXXV науково-практичної міжвузівської конференції, присвяченої Дню університету: в 2-х тт. – Житомир: ЖДТУ, 2010. Т. 2. – С. 104–105.
14. Тарасович Л.В. Трансформація системи агрохімічного сервісу сільськогосподарських підприємств / Л.В. Тарасович // Формування стратегії розвитку регіонального АПК: матеріали 5-ої міжфакультетської

- наук.-практ. конф. молодих вчених. – Житомир: Вид-во “ДАЕУ”, 2009. – С. 58-61.
15. *Тарасович Л.В.* Принципи організації агрохімічного сервісу в зарубіжних країнах / *Л.В. Тарасович* // Проблеми та перспективи розвитку регіональної ринкової економіки: матеріали 5-ої міжнар. наук.-практ. конф. аспірантів, молодих учених та науковців. – Кременчук: КІ ДУЕП, 2010. – С. 220–222.
16. *Ходаківський Є.І.* Методологія наукових досліджень в парадигмі синергетики: монографія / *Є.І. Ходаківський, В.К. Данилко, Ю.С. Цаль-Цалко.* – Житомир: ЖДТУ, 2009. – 340 с.